

УДК 378.147:[37.011.3-051:005.336.6]

Коркішко Артем Володимирович

кандидат педагогічних наук, фахівець підрозділу моніторингу якості освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна
ORCID ID 0000-0002-4821-1312
korkishko.a.b@gmail.com

Коркішко Олена Геннадіївна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна
ORCID ID 0000-0001-7341-2610
Korkishko.l.g@gmail.com

Саяпіна Світлана Анатоліївна

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ, Україна
ORCID ID 0000-0001-5808-7020
Sayapina.s.a.2018@gmail.com

ІНТЕЛЕКТ-КАРТА ЯК ЗАСІБ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ЗНАНЬ З ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ІМІДЖУ МАГІСТРІВ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Анотація. Статтю присвячено проблемі застосування в навчальному процесі вищої школи інтерактивного способу систематизації знань щодо формування професійного іміджу магістрів педагогіки вищої школи – інтелект-карт. Зазначено, що використання інтелект-карт під час вивчення курсу «Професійний імідж викладача вищої школи» зараз актуальне, оскільки робить процес навчання творчим і захоплюючим, дозволяє вирішити низку педагогічних завдань іміджевого спрямування, виконати роботу науковим способом і більш ефективно, наочно представити великий обсяг інформації, спростити аналіз даних та їх запам'ятовування, справлятися з інформаційним потоком, керувати та структурувати його, використовуючи весь свій творчий потенціал; актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вивченні курсу, забезпечує інтенсифікацію навчання з урахуванням зорового сприйняття, образного уявлення знань і навчальних дій, підвищує іміджеву грамотність і візуальну культуру, а також вдало поєднує навчальну, аналітичну діяльність, що, безумовно, є діяльним і ефективним у реалізації сучасних завдань системи освіти. Розкрито етапи роботи щодо створення інтелект-карти «Структура формування професійного іміджу викладача»: теоретичний блок (виділення структурних компонентів професійного іміджу викладача, ознайомлення з концепцією радіантного мислення та практичними рекомендаціями із складання інтелект-карт, обговорення основних правил створення інтелект-карти), практичний блок (апробація – складання інтелект-карти «Структура формування професійного іміджу викладача» магістрами ПВШ, аналіз – презентація інтелект-карт студентами, обговорення їхнього змісту та оформлення, рефлексія – самоаналіз діяльності). Зроблено висновки про те, що використання інтелект-карт дозволяє визначити власні цілі та життєві цінності, розпочати шлях безперервного самоаналізу протягом життя, усвідомити власні сильні й слабкі сторони як фахівця, розробити план із самовдосконалення професійного іміджу.

Ключові слова: інтелект-карта; професійний імідж; навчальний процес; магістри педагогіки вищої школи; інтерактивний спосіб.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Динамічні процеси соціально-економічних перетворень в Україні потребують нового покоління освітян для навчальних закладів різних рівнів освіти. У зв'язку з цим актуальним постає питання підвищення якості професійної підготовки випускників вищої школи, виховання нового типу педагога –

високоосвіченої, духовної, творчої особистості, здатної генерувати нові ідеї, оригінально вирішувати актуальні навчально-виховні та соціокультурні проблеми, створювати сприятливе враження та позитивно впливати на інших, проектувати подальший професійний розвиток і реалізовувати себе в майбутній професії.

Необхідність ефективної професійної підготовки майбутнього фахівця педагогічного профілю визначено в чинній нормативно-правовій базі України (Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року, Указ Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» та ін.), де наголошено на важливості формування конкурентоспроможного педагога, здатного до ефективної адаптації в мінливих умовах сучасного соціуму та освітньої практики, створенні умов для освіти протягом життя та формуванні сучасного наукового кадрового потенціалу.

Професія викладача є особливим видом діяльності, що вимагає, окрім знань, умінь і навичок, специфічних особистісних якостей та високого рівня педагогічної майстерності. Імідж як багатофункціональна система є найважливішим її компонентом. Студіюючи навчальний курс «Професійний імідж викладача вищої школи», зазначимо, що він сприяє становленню особистісного та професійного іміджу, забезпечує створення власного образу педагога, формує індивідуальний стиль викладацької діяльності та надає своєрідність процесу педагогічної взаємодії.

Новітньою педагогічною технологією навчання в закладах вищої освіти є використання інтелект-карт, які сприяють закріпленню знань та розвитку пам'яті, уваги, уяви, творчих здібностей студентської молоді.

Проблема реалізації інтелект-карт під час вивчення курсу «Професійний імідж викладача вищої школи» зараз дуже актуальна, бо робить процес навчання творчим і захоплюючим, дозволяє вирішити низку педагогічних завдань іміджевого спрямування, актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вивченні курсу, забезпечує інтенсифікацію навчання з урахуванням зорового сприйняття, образного уявлення знань і навчальних дій, підвищує іміджеву грамотність і візуальну культуру, а також вдало поєднує навчальну, аналітичну діяльність, що, безумовно, є діяльним і ефективним у реалізації сучасних завдань системи освіти.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Останні десятиліття в науковій літературі багато уваги приділено питанням, які пов'язані з формуванням професійного іміджу, оскільки поняття іміджу обговорюється в контексті вивчення проблем виховання, навчання особистості та її професійного самовдосконалення. Різні аспекти зазначеної проблематики знайшли своє відображення в галузі іміджології – Н. Барна, Л. Браун, В. Волкова, А. Голошубова, Ф. Джефкінс, Р. Квеско, С. Квеско, С. Наумова, Ю. Палеха, Г. Почепцов, Е. Семпсон, В. Шепель та ін. Аналіз літератури з іміджології дає підстави інакше поглянути на процес підготовки студентів у закладах вищої освіти та на феномен педагога-фахівця.

Аналіз наукової педагогічної літератури показав, що поняття «імідж» уживають мінімум у двох основних значеннях: педагогічному та професійному. Проблема педагогічного іміджу стала предметом наукових розвідок таких учених, як Н. Гузій, Т. Довга, А. Оводова, В. Орешкін, О. Петрова, А. Рацул, І. Симонова та ін. Так, Н. Гузій пропонувала розглядати поняття педагогічного іміджу як полісемантичну категорію, що характеризує стиль професійно-педагогічної діяльності, манеру спілкування, уміння індивідуалізувати свій образ, надавати йому естетичної виразності [1].

На сьогодні є багатогранна палітра поглядів сучасних дослідників на особливості формування професійного іміджу фахівця:

– професійний імідж учителя (О. Горовенко, Н. Дрозденко, Н. Євсєєва, Л. Жарикова, Д. Журавльов, В. Зінченко, Д. Пашенко, Л. Хоружа та ін.). На думку

Н. Дрозденка, професійний імідж учителя – це форма самовиявлення індивідуального цілісного образу особистості як реалізатора потреб мікро- і макросоціуму в освітніх та виховних послугах, під час надання яких виявляються найбільш виразні ділові та особистісні якості відповідно до статусу та соціальної ролі в конкретному оточенні [2];

– професійний імідж викладача (Н. Бутенко, О. Грейлих, Т. Демчук, Л. Донська, Л. Кайдалова, О. Козлова, Ф. Кузін, С. Романова та ін.). Як зазначає С. Романова, імідж викладача – це органічне поєднання особистісних та професійних якостей, що впливають на його загальний рівень [3];

– професійний імідж майбутнього педагога (Ю. Дзядевич, Л. Качалова, О. Ковальова, Т. Лайко, Т. Марєєва, Л. Оршанський, Н. Савченко, Ю. Скорик та ін.). Науковець Ю. Дзядевич під час психолого-педагогічного аналізу професійного іміджу дійшла висновку, що це складне комплексне утворення в структурі особистості майбутнього фахівця, у якому гармонійно поєднано зовнішні й внутрішні чинники та процесуальні компоненти, що формуються завдяки інтеграції професійних та особистісних характеристик та відповідають вимогам соціокультурного середовища, освітнього простору та мистецької освіти [4].

Отже, попри зростаючий науковий інтерес до проблем професійного іміджу майбутнього педагога, аналіз теорії і практики підготовки магістрів педагогіки вищої школи (далі ПВШ) свідчить, що становлення професійного іміджу цієї категорії педагогічних працівників у навчально-професійній діяльності недостатньо проаналізовано та вивчено.

Узагальнюючи наукові погляди представників психолого-педагогічних досліджень, доходимо висновку, що професійний імідж магістра ПВШ – це цілеспрямовано сформований образ, який повністю відповідає специфіці майбутньої професії, залежить від особистісних і професійних якостей, усвідомлено створюваний з метою досягнення професіоналізму, педагогічної майстерності та кар'єрного зростання, спираючись при цьому на отриману спеціальну підготовку в закладі вищої освіти та на власний практичний досвід [5].

Логіка дослідження вимагає вивчення інтелект-карти (ментальна карта, карта розуму, асоціативна карта, карта пам'яті, карта свідомості, карта знань, карта представлень) як інструменту, що сприяє структуризації знань щодо формування професійного іміджу магістрів ПВШ. При використанні інтелект-карт магістри розвивають пам'ять і уяву, розкріпачують і вносять корективи в процес мислення, навчаються ефективно думати, підвищують продуктивність навчання, економлять час тощо.

Вагомі напрацювання в цій царині зробили американські вчені Т. та Б. Б'юзени, Х. Мюллер, В. Копил та ін. Цікавим є досвід запровадження інтелект-карт у навчальний процес загальноосвітніх навчальних закладів (Т. Позднякова, О. Пометун та ін.), закладів вищої освіти (В. Гриньова, І. Кіндрат, І. Пугач, О. Резван, О. Романовський, А. Солодовник та ін.). На сьогодні існує багатогранна палітра поглядів сучасних дослідників на особливості використання інтелект-карти: як інструменту освоєння наук (Л. Корват та ін.); як інструменту освіти дорослих (Я. Катюк та ін.); як психології візуального мислення (О. Аксьонова, Н. Терещенко, Н. Жоголева, Л. Байсара та ін.); як інструменту ефективної роботи з інформацією (А. Найдьонова та ін.); як інструменту вдосконалення якості управління навчальним процесом у ЗВО (С. Ефендієва, І. Роженко та ін.); як «методу концептуальних карт» (Л. Карпинська, Н. Іванченко, Л. Тархова та ін.); як «схеми орієнтувальних дій» (Т. Лазарева та ін.); як «схеми розумових дій» (Н. Гавриш та ін.).

Дослідивши праці багатьох науковців (І. Авдулова, Н. Конькова, Т. Палагута, А. Солодовник, О. Усата та ін.) щодо використання різних інноваційних технологій

інтелект-карт у професійному зростанні майбутніх педагогів, ми дійшли висновку, що однією з ефективних технологій з формування іміджу фахівців є інтелект-карта, з технологічного погляду – імідж-карта [6] як підказка для створення іміджу, що складається із структурних елементів, наповнених конкретними характеристиками.

Інтелект-карти – це: графічне вираження процесу радіантного мислення (асоціативні розумові процеси, відправною точкою яких є центральний об'єкт) – природного продукту діяльності людського мозку [7]; системне й узагальнене уявлення предмета вивчення [8]; потужний візуальний метод, який надає універсальний ключ до розкриття інтелектуального потенціалу кожної особистості [9]. Отже, значущість інтелект-карт для освіти в тому, що їх використання можливе в будь-якій сфері життєдіяльності, де потрібно вдосконалювати інтелектуальний потенціал особистості, що досягається навчанням, або вирішувати різноманітні інтелектуальні завдання [7].

Технологія інтелект-карт (в оригіналі *mind map*) була розроблена в 70-х рр. ХХ ст. англійськими науковцями Тоні та Барі Б'юзен, які стверджують, що інтелект-карти «підвищують вашу компетентність, внесуть у ваше життя більше радості, впорядкованості та задоволення» [7]. Інтелект-карти використовують як засіб для реалізації дидактичної структури заняття; покращення ментальних характеристик учнівської молоді під час навчально-виховного процесу; мотивації під час освітньої діяльності; розвитку асоціативного, критичного, креативного мислення; візуалізації результатів навчання. Карта представлена у вигляді діаграми, на якій зображені ідеї, завдання або поняття, що відходять від центральної ідеї і зв'язані між собою.

Зазначимо, що інтелект-карта має низку переваг перед традиційною, лінійною, формою подання інформації: легше виділити основну ідею, якщо вона розміщена в центрі аркуша у вигляді яскравого графічного образу; увага концентрується не на випадковій інформації, а на істотних питаннях; чітко видно відносну важливість кожної ідеї (найзначиміші ідеї знаходяться ближче до центру, а менш важливі – на периферії); швидше й ефективніше запам'ятовується та відтворюється інформація за рахунок її різнобарвного й багатовимірного подання; структурний характер карти дозволяє без зайвих зусиль доповнювати її новою інформацією (без викреслювань, вирізання, вставок тощо) [8, с. 10 – 11]; допомагає в процесі навчання дотримуватись чіткого структурування знань, починаючи від простого і загального, поступово переходити до більш складної та детальної інформації [10, с. 219]; сприяє формуванню в студентів умінь метакогнітивного мислення й контролю власної інтелектуальної діяльності (когнітивна візуалізація виконує не лише ілюстративну функцію подання і сприйняття інформації, але й сприяє особистісно-інтелектуальному процесу здобуття нових знань, виявленню слухачами невідомих їм раніше закономірностей, властивостей, специфічних рис об'єктів і явищ пізнавального процесу) [11, с. 194].

Серед ефективних, зрозумілих, зручних у використанні та доступних у мережі інтернет-сервісів для створення інтелект-карт є: Coogole (www.coggle.it); Xmind (www.xmind.net); FreeMind (www.mindmeister.com); BubblUs (www.bubbl.us); iMindMap (www.imindmap.com) тощо. Так, програма iMindMap (розробники: Т. Б'юзен, К. Гріффітсон, 2007) повністю відповідає технології «Mind map». Зазначена програма працює на платформах: Windows, MacOS, iOS, Android у чотирьох режимах: створення інтелект-карт, мозковий штурм, фіксація думок та ідей; має близько 130 видів стилів; допоміжні інструменти (перевірка правопису, можливість робити нотатки та встановлювати власні формати, писати текст уздовж гілок, причому гілок будь-якої форми, додавати аудіофайли та зображення тощо); експорт файлів у форматі PDF, SVG, 3D зображення, вебсторінки, презентації Power Point, архівація в zip-файл. Підкреслимо, що програма відрізняється стильним, творчим, креативним, яскравим, незвичайним дизайном.

Мета статті. Метою статті є аналіз та обґрунтування технології складання інтелект-карти для систематизації знань щодо формування професійного іміджу магістрів педагогіки вищої школи.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Згідно з освітньо-професійною програмою «Педагогіка вищої школи» у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» студенти отримують рівень вищої освіти «магістр» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Формуванню в магістрів ПВШ якостей фахівця здебільшого допомагає навчальна дисципліна «Професійний імідж викладача вищої школи», предметом вивчення якої є теоретичні засади та практичні засоби професійної діяльності в закладах вищої освіти. Вона передбачає ознайомлення магістрів з теоретичними основами педагогічної іміджології, вплив на свідоме використання іміджу в ділових, суспільних і міжособистісних комунікаціях та на професійне становлення молодих фахівців, збагачення змісту педагогічної освіти.

У ході вивчення дисципліни студенти знайомляться з історією становлення та розвитку феномену «імідж»; особливостями формування іміджу фахівця в сучасних умовах; педагогічною іміджологією як галуззю знань; технологією іміджування; мистецтвом створення персонального іміджу; іміджем і кодексом зовнішнього вигляду педагога ЗВО; майстерністю педагогічного спілкування; іміджем і етикетом сучасного педагога.

Після вивчення теоретичного блоку зазначеного курсу проведено анкетування «Послідовність створення професійного іміджу» (69 магістрів ПВШ, із них 36 осіб експериментальної групи, 33 – контрольної) для визначення вміння планувати систему дій щодо побудови професійного іміджу з урахуванням власних інтересів та особливостей магістрів. У рамках дослідження сформованості професійного іміджу студенти ознайомились із його структурними компонентами і здійснили ранжування їх значущості для себе, тобто на що вони першочергово звертають увагу при створенні власного професійного іміджу: зовнішній імідж (одяг, взуття, аксесуари, зачіска, манера поведінки, прикраси, макіяж тощо); внутрішній (знання, уміння, рівень професійної освіти, система стосунків тощо); імідж-символіка (нагороди, відзнаки, наукові звання, посада, рейтинг, гроші, становище в суспільстві, професія тощо); імідж-легенда (досягнення, заслуги, професійний досвід тощо); середовищний імідж (місце роботи, внутрішнє оформлення та чистота навчального кабінету, предмети інтер'єру тощо); професійні якості, що визначають імідж (висока кваліфікація, відповідальність і сумлінність, акуратність і пунктуальність у роботі, професіоналізм, компетентність, гуманітарна освіченість, майстерність, ерудиція, оптимізм, талант, творчі здібності, емпатичність, рефлексія, уміння працювати в команді тощо); особистісний імідж (необхідний імідж); вербальний імідж (володіння різними мовленнєвими стилями – побутовим, діловим, науковим, художнім, сенс сказаного, логічність і аргументованість мовлення, почерк тощо); невербальний імідж (пантоміміка (постава, хода, жестикуляція, поза, манера триматися) і міміка (вираз обличчя, погляд, посмішка) тощо); продуктивний імідж (матеріальна продукція (підручники, монографії, програми, наукові статті, візитка, автограф тощо), інформаційні повідомлення (лекції, семінари, диспути тощо)) [5].

Після аналізу анкетування студентам було запропоновано відповісти на запитання, сформульовані на основі їх відповідей в анкеті і:

1. Чому на першому місці саме цей компонент?
2. Чим Ви керувалися, виставляючи компоненти в такій послідовності?

3. Які професійні якості, що визначають імідж, Ви додали б до анкети?
4. Як Ви вважаєте, для майбутніх магістрів ПВШ необхідний продуктивний імідж? Якщо «так», то чому? Які складники, на Ваш погляд, треба додати, а на які можна не зважати?
5. Який компонент ще необхідно додати для створення професійного іміджу?
6. Чому на останньому місці саме цей компонент?

Проведений аналіз показав, що більша частина студентів (45,5% – контрольна група (далі КГ); 47,2% – експериментальна група (далі ЕГ)) вважає найважливішим зовнішній вигляд, місце роботи, нагороди, відзнаки, наукові звання, посаду, гроші, становище в суспільстві, що відповідає низькому рівню сформованості професійного іміджу. Інша частина (39,4% – КГ і 38,9% – ЕГ – середній рівень) стверджує, що важливо мати знання, уміння, рівень професійної освіти, але при цьому зовнішній вигляд вони вважають важливішим за професійні якості, що визначають імідж. І зовсім невелика кількість студентів (15,1% – КГ і 13,9% – ЕГ – високий рівень) переконана, що необхідно формувати всі складники іміджу, але важливіше за все – знання, уміння, рівень професійної освіти, висока кваліфікація, відповідальність і сумлінність, акуратність і пунктуальність у роботі, професіоналізм, компетентність, гуманітарна освіченість, майстерність, ерудиція, уміння працювати в команді тощо. Ґрунтуючись на отриманих результатах, ми дійшли висновку, що більшість студентів не вміють застосовувати отримані знання на практиці, а отже, вони мають низький рівень сформованості професійного іміджу.

Оскільки переважна кількість годин відведена на самостійне опрацювання матеріалу, то для того, щоб систематизувати роботу магістрів стосовно формування професійного іміджу, їм було запропоновано використати одну з інтерактивних форм роботи – інтелект-карту (імідж-карту). Складання карти дозволяє магістрам виконати роботу науковим способом і більш ефективно, наочно представити великий обсяг інформації, спростити аналіз даних та їх запам'ятовування; сприяє прийняттю певного рішення, відображає асоціативні зв'язки в мозку студента, дозволяє справлятися з інформаційним потоком, керувати та структурувати його, використовуючи весь свій творчий потенціал. Гнучкість завдань з інтелект-картами дозволяє викладачеві простежити траєкторію мислення магістра та за потребою надати йому консультативну допомогу на будь-якому етапі виконання завдання.

Для самостійного опрацювання питання «Структура професійного іміджу викладача» під час засвоєння дисципліни «Професійний імідж викладача вищої школи» магістрам першого курсу запропонували створити інтелект-карту «Структура формування професійного іміджу викладача».

Етапи роботи

Теоретичний блок

1. *Виділення структурних компонентів професійного іміджу викладача.* Традиційно спільне обговорення зазначеної проблеми проводиться під час практичного заняття, проте можна запропонувати студентам це зробити самостійно на основі конспекту лекції, додаткової наукової літератури, а також інтернет-ресурсів.

Викладач зазначає, що професійний імідж магістра ПВШ характеризується гармонійною єдністю особистісного та фахового компонентів, коли обидва компоненти позитивні («і людина хороша – і фахівець добрий»), педагогічна взаємодія є оптимальною, якщо ж вони не узгоджуються (негативні), то з'являються ускладнення в її процесі. При цьому очевидно, що особистісний та фаховий компоненти мають свою специфіку, яка й визначає особливості формування іміджу в кожному конкретному випадку: особистісний – із погляду самого магістра (яким він прагне представити себе студентам, що хоче про себе заявити суспільству) та фаховий – із погляду вимог до

викладача з боку держави та суспільства (яким вони уявляють педагога як просвітителя та носія освітнього досвіду) [5].

2. *Ознайомлення з концепцією радіантного мислення та практичними рекомендаціями із складання інтелект-карт.* Виділення основних «принципів інтелект-карт» за Тоні Б'юзеном:

- емфаза (концентрація уваги на центральному образі);
- інтенсивне використання графічних образів (пиктограм);
- робота як мінімум з трьома і більше кольорами (для особливо важливих питань бажано виділяти гілки теплими кольорами (червоний, помаранчевий, жовтий, зелений), а написи над ними робити ахроматичними (чорний і сірий). Для інших елементів гілки можна робити ахроматичними кольорами, а написи над ними – холодними);
- об'ємне зображення (за рахунок опуклих букв і псевдотривимірної графіки);
- синестезія (комбінування всіх видів емоційно-чуттєвого сприйняття);
- варіювання розмірів букв (шрифтів), товщини ліній і масштабу графіки;
- оптимальне розміщення елементів на карті та відповідна відстань між ними;
- використання стрілок для підкреслення зв'язків між елементами інтелект-карти;
- кодування інформації та використання власних абревіатур;
- принцип «Одне ключове слово на кожен ліній»;
- розміщення ключових слів над асоціативними лініями;
- довжина лінії приблизно дорівнює довжині ключового слова;
- підпорядкованість ліній, головні гілки карти виділені жирним та з'єднані з центральним образом;
- обмеження блоків важливої інформації за допомогою ліній;
- використання номерної послідовності у викладі думок (вкладена ієрархія) [7], [12].

3. *Обговорення основних правил створення інтелект-карти.* Викладач надає практичні рекомендації зі складання інтелект-карт, на яких доцільно зупинитись, перш ніж розпочати роботу. Вони такі:

- у центрі малюється центральний образ, що символізує основну ідею;
- від центрального образу відходять гілки першого рівня, що розкривають центральну ідею;
- від гілок першого рівня (за необхідності) відходять гілки другого рівня, що розкривають ідеї, написані на гілках першого рівня;
- використовується як мінімум три чи більше кольорів;
- скрізь додаються символи та графіка (якщо необхідно), що асоціюються з ключовими поняттями/словами;
- за необхідності малюються стрілки, що сполучають різні поняття на різних гілках, для більшого розуміння гілки можуть нумеруватися та додаються ореоли [8], [13].
- етапи розробки інтелект-карти: для створення карти використовуємо три кольори: перший показує центральне поняття «Структура формування професійного іміджу викладача», другий (гілки першого рівня) – структурні елементи іміджу, які студент планує сформулювати за час навчання в університеті (ближня перспектива), третій (гілки другого рівня) – плани на майбутнє у створенні професійного іміджу.

1. Карта будується навколо центрального поняття «Структура формування професійного іміджу викладача», яке розміщується в центрі (рис. 1).

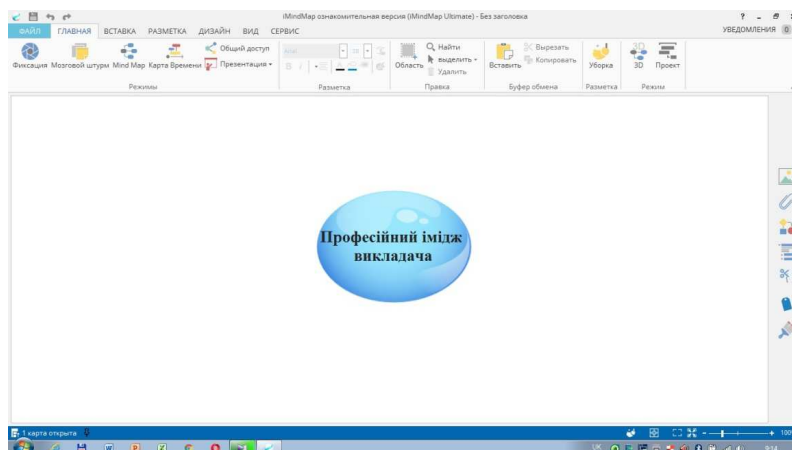

Рис. 1. Центральне поняття

2. Кожне нове поняття стає центром нової асоціації, а весь процес побудови карти утворює ланцюг розгалужень, що йдуть від єдиного центру (рис. 2).

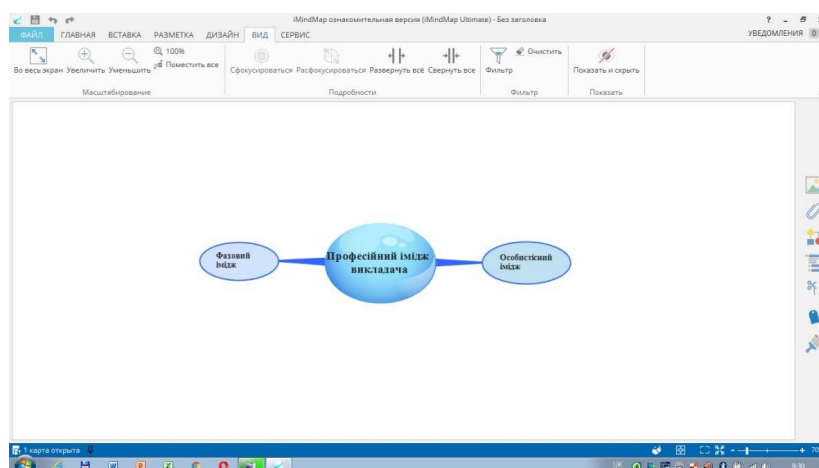

Рис. 2. Ланцюг розгалужень, що йдуть від єдиного центру

3. Вторинні ідеї йдуть як відгалуження від гілок більш високого рівня (рис. 3).

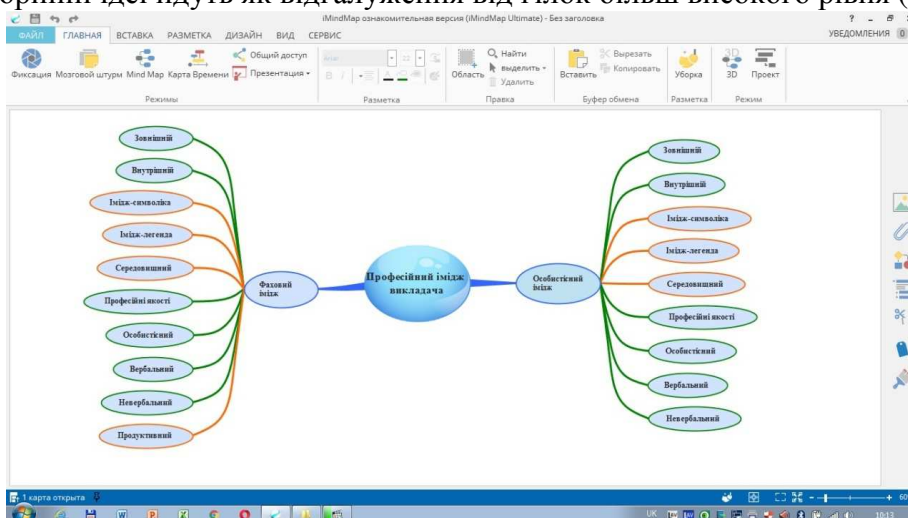

Рис. 3. Відгалуження від гілок більш високого рівня

Практичний блок

4. Апробація. Складання інтелект-карти «Структура формування професійного іміджу викладача» магістрами ПВШ.

Оскільки застосування технології інтелект-карт вимагає часу, серйозної, ґрунтовної підготовки, продумування структурних елементів іміджу, які студент планує сформувати (ближні та плани на майбутнє), технологію використовуємо переважно в позааудиторний час. У ході самостійної роботи магістри на основі матеріалу, вивченого під час лекційних і практичних занять, додаткової наукової літератури, а також інтернет-ресурсів, складають інтелект-карту формування свого професійного іміджу (рис. 4).

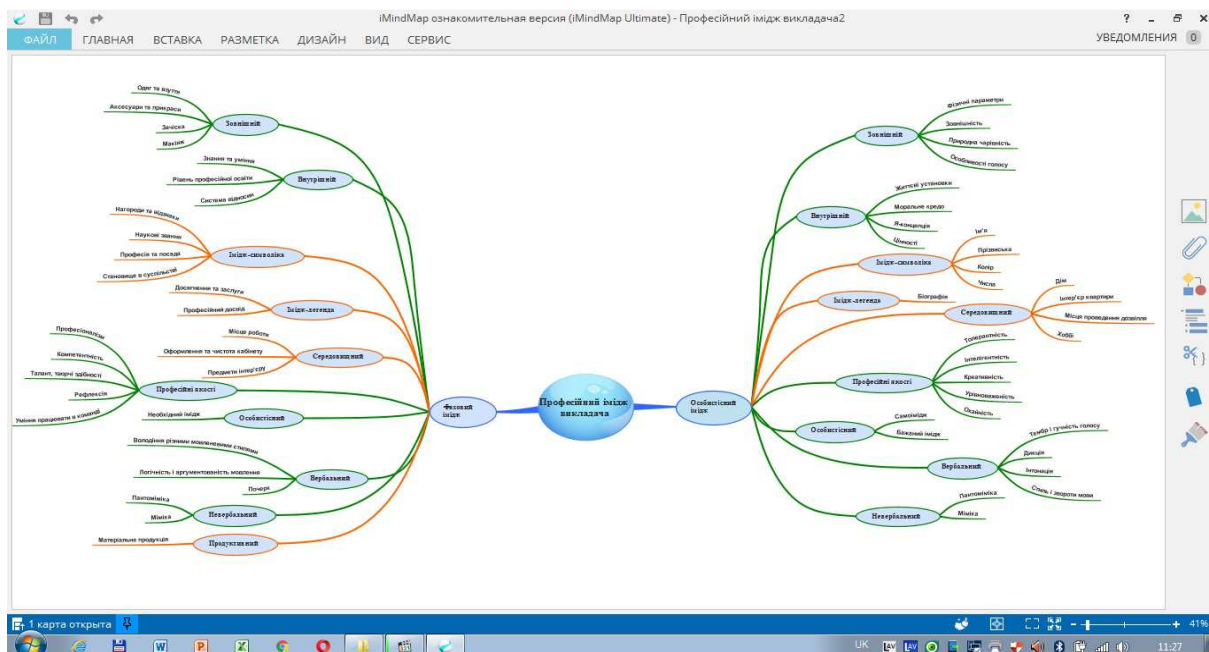

Рис. 4. Інтелект-карта «Структура формування професійного іміджу викладача»

5. Аналіз. Презентація інтелект-карт студентами, обговорення їх змісту та оформлення (відповідність темі, адекватність, структурованість, логічність змісту, дотримання принципів складання інтелект-карт, адекватність добору графічних образів (малюнків, знаків-символів на основі встановлених асоціативних зв'язків), гармонійність дизайну (виважене просторове розміщення, кольорова гама, використання засобів наочної виразності), наявність чіткої розгалуженої структури, яка побудована на основі ключових слів, наявність центральної яскравої ідеї, образу, наявність головних та другорядних гілок, що відображають ієрархію ідей та ключових понять, оригінальність) (практичне заняття). Корекція помилок студентів (за необхідності). Демонстрація викладачем своєї інтелект-карти, зіставлення її з картами студентів (сприятиме більш широкій взаємодії студентів із викладачем і один з одним, підвищить рівень взаємоспрямованої активності суб'єктів, емоційне, духовне єднання учасників). Визначення правильності структурних елементів іміджу, виявлення взаємозв'язку між його змістовними компонентами, вивченими під час навчальних занять.

6. Рефлексія. Виконується самоаналіз діяльності, завдяки якому кожен магістр, спираючись на інтелект-карту, відповідає на запитання: чи справдилися їх очікування, яких результатів вони досягли, яку нову інформацію засвоїли, як зможуть використати засвоєну інформацію в майбутній педагогічній діяльності.

Для підтвердження ефективності використання інтелект-карт для структуризації знань щодо формування професійного іміджу магістрів ПВШ було проведено аналіз динаміки за показником «планування системи дій щодо побудови професійного іміджу з урахуванням власних інтересів та особливостей», який показав, що в ЕГ кількість студентів з високим рівнем збільшилась більш ніж удвічі (на 16,7%), із середнім – на 19,4% та значне зниження спостерігається на низькому рівні (на 36,1%). Це засвідчило, що в пріоритеті респондентів стали професійні якості та внутрішній імідж: знання, уміння, рівень професійної освіти, висока кваліфікація, відповідальність і сумлінність, акуратність і пунктуальність у роботі, професіоналізм, компетентність, гуманітарна освіченість, майстерність, ерудиція, уміння працювати в команді тощо. У КГ значних змін не відбулося, високий та середній рівень збільшився (на 3,1% та 12,1% відповідно), низький зменшився на 15,2%.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Підсумовуючи, наголосимо, що результатом професійної підготовки майбутніх магістрів ПВШ є їх готовність до практичної педагогічної діяльності, якісним показником якої є певний рівень сформованості професійного іміджу. З цих міркувань роль фахової підготовки у формуванні професійного іміджу майбутніх магістрів ПВШ набуває особливої значущості, адже саме в ній повинна надаватися така освітньо-виховна послуга, яка продукує «виробництво» нового знання, формування способів фахової діяльності, усвідомлення цінностей, особистісних сенсів, розкриття здібностей фахівця, що в результаті забезпечить подальший розвиток гармонійно розвиненої особистості високої культури й професіоналізму, створить реальні передумови для її подальшого саморозвитку.

Складання інтелект-карт є інтерактивним способом систематизації знань у візуальній формі щодо формування професійного іміджу магістрів педагогіки вищої школи, що дозволяють визначити власні цілі та життєві цінності; розпочати шлях безперервного самоаналізу протягом життя; усвідомити власні сильні й слабкі сторони як фахівця; розробити план із самовдосконалення професійного іміджу. Використання інтелект-карт є доцільним для організації самостійної роботи магістрів, дозволяє повному організувати їх аудиторну та позааудиторну роботу.

Отже, у ході освітньої діяльності з магістрами ПВШ підтверджено доцільність використання інтелект-карт у навчальному процесі вищої школи.

У подальших наукових розвідках плануємо розглянути використання інтелект-карт для ознайомлення магістрів з теоретичними основами педагогічної іміджелогії, з історією становлення та розвитку феномену «імідж»; технологією іміджування тощо й окреслити доцільність їх упровадження в навчально-виховний процес підготовки майбутніх викладачів, які навчаються дистанційно.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Н. В. Гузій, «Педагогічний імідж і професійна культура вчителя». *Творча особистість вчителя : проблеми теорії і практики : зб. наук. праць*. Київ : НПУ, с. 28–31, 1997.
- [2] Н. М. Дрозденко, В. М. Дрозденко, «Психолого-педагогічні аспекти формування іміджу сучасного вчителя». *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*, М. О. Носко, Ред. Чернігів. № 120. с. 112–115. 2014. (Серія : Педагогічні науки)
- [3] С. Романова «Сучасний погляд на професійний імідж викладача ВНЗ». *Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. праць*, В. І. Сипченко, Ред. Слов'янськ : ДДПУ, Вип. XLIX, с. 64–70, 2009.
- [4] Ю. В. Дзядевич, «Педагогічні умови формування професійного іміджу у студентів мистецьких

- спеціальностей», дис. канд. пед. наук, Херсонський держ. ун-т, Херсон, 2012.
- [5] А. В. Коркішко, «Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх магістрів педагогіки вищої школи», дис. канд. пед. наук, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Слов'янськ, 2018.
- [6] В. О. Корнієнко, С. Г. Денисюк, *Імідж політичного лідера: проблеми формування та практичної реалізації*: монографія. Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2009.
- [7] Т. Бьюзен, Б. Бьюзен, *Супермышление*. Пер. с англ. Е. А. Самсонов. 2-е изд. Минск: ООО «Попурри», 2003.
- [8] И. В. Авдулова, та Т. А. Палагута, *Поиск. Творчество. Находки: Учебно-методическое портфолио: Инновационная технология интеллект-карт как средство формирования системного мышления обучающихся*. Т. Н. Ковалева, Ред. Курск: ОБПОУ «КАТК», 2017.
- [9] А. В. Найдьонова, *Интеллект-карти як інструмент ефективної роботи з інформацією: посібник для педагогів та учнів*. Дніпропетровськ, 2016. 53 с. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://ru.calameo.com/read/004373434dec4e2bf2b83>. Дата перегляду: Січень, 30, 2019.
- [10] С. М. Ефендієва, І. В. Роженько, «Інтеллект-карти як інструмент удосконалення якості управління навчальним процесом у ВНЗ: матеріали тимчасових колективів». *Сучасні технології управління навчальним процесом у вищих медичних навчальних закладах: Матеріали навчально-наукової конференції з міжнародною участю*. Полтава, 2014. с. 68-69
- [11] О. Г. Романовський, В. М. Гриньова, та О. О. Резван, «Ментальні карти як інноваційний спосіб організації інформації в навчальному процесі вищої школи», *Інформаційні технології і засоби навчання: електронне наукове фахове видання*, Том 64 № 2, с. 185-196, 2018. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2187>. Дата перегляду: Січень, 17, 2019.
- [12] T. Buzan, B. Buzan, *The Mind Map Book: how to use radiant thinking to maximize your Brain's untapped potential*. London: BBC Voks, 1993.
- [13] Т. С. Позднякова, *Візуалізація та структурування інформації за допомогою ментальних карт на уроках біології: науково-методичний посібник*. Рівне: РОППО, 2018.

Матеріал надійшов до редакції 18.02.2019р.

ИНТЕЛЛЕКТ-КАРТА КАК СРЕДСТВО СИСТЕМАТИЗАЦИИ ЗНАНИЙ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ИМИДЖА МАГИСТРОВ ПЕДАГОГИКИ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

Коркішко Артем Владимирович

кандидат педагогических наук, специалист подразделения мониторинга качества образования
ГБУЗ «Донбасский государственный педагогический университет», г. Славянск, Украина
ORCID ID 0000-0002-4821-1312
korkishko.a.b@gmail.com

Коркішко Елена Геннадиевна

кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры педагогики высшей школы
ГБУЗ «Донбасский государственный педагогический университет», г. Славянск, Украина
ORCID ID 0000-0001-7341-2610
Korkishko.l.g@gmail.com

Саяпина Светлана Анатольевна

доктор педагогических наук, доцент, профессор кафедры педагогики высшей школы
ГБУЗ «Донбасский государственный педагогический университет», г. Славянск, Украина
ORCID ID 0000-0001-5808-7020
Sayapina.s.a.2018@gmail.com

Аннотация. Статья посвящена проблеме применения в учебном процессе высшей школы интерактивного способа систематизации знаний по формированию профессионального имиджа магистров педагогики высшей школы - интеллект-карт. Отмечено, что в настоящее время использование интеллект-карт при изучении курса «Профессиональный имидж преподавателя высшей школы» является актуальным вопросом, поскольку делает процесс обучения творческим и захватывающим, позволяет решить ряд педагогических задач имиджевого направления, выполнить работу научным способом и более эффективно,

наглядно представити большой объем информации, упростить анализ данных и их запоминание, справляться с информационным потоком, управлять и структурировать его, используя весь свой творческий потенциал; актуализирует определенный комплекс знаний, который необходимо усвоить при изучении курса, обеспечивает интенсификацию обучения с учетом зрительного восприятия, образного представления знаний и учебных действий, повышает имиджевую грамотность и визуальную культуру, а также удачно сочетает учебную, аналитическую деятельность, что, безусловно, является деятельным и эффективным в реализации современных задач системы образования. Раскрыты этапы работы по созданию интеллект-карты «Структура формирования профессионального имиджа преподавателя»: теоретический блок (выделение структурных компонентов профессионального имиджа преподавателя, ознакомление с концепцией радиантного мышления и практическими рекомендациями по составлению интеллект-карт, обсуждение основных правил создания интеллект-карты), практический блок (апробация - составление интеллект-карты «Структура формирования профессионального имиджа преподавателя» магистрами ПВШ, анализ - презентация интеллект-карт студентами, обсуждение их содержания и оформления, рефлексия - самоанализ деятельности). Сделан вывод о том, что использование интеллект-карт позволяет определить собственные цели и жизненные ценности, начать путь непрерывного самоанализа в течение жизни, осознать собственные сильные и слабые стороны как специалиста, разработать план по самосовершенствованию профессионального имиджа.

Ключевые слова: интеллект-карта; профессиональный имидж; учебный процесс; магистры педагогики высшей школы; интерактивный способ.

INTELLIGENCE MAP AS A MEANS OF SYSTEMATIZATION OF KNOWLEDGE FOR FORMING PROFESSIONAL IMAGE OF MASTERS OF HIGHER SCHOOL PEDAGOGY

Artem V. Korkishko

PhD of Pedagogical Sciences, Specialist of the Subdivision for Quality of Education Monitoring SHEI "Donbas State Pedagogical University", Sloviansk, Ukraine
ORCID ID 0000-0002-4821-1312
korkishko.a.b@gmail.com

Olena H. Korkishko

PhD of Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Associate Professor at the Chair of Pedagogy of Higher School SHEI "Donbas State Pedagogical University", Sloviansk, Ukraine
ORCID ID 0000-0001-7341-2610
Korkishko.l.g@gmail.com

Svetlana A. Sayapina

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor at the Chair of Pedagogy of Higher School SHEI "Donbas State Pedagogical University", Sloviansk, Ukraine
ORCID ID 0000-0001-5808-7020
Sayapina.S.a.2018@gmail.com

Abstract. The article is devoted to the issue on applying intelligence maps in the educational process of higher school. In the article intelligence maps are considered as the interactive means of systematisation of knowledge on forming a professional image of masters of higher school pedagogy. It is noted that using the intelligence maps when doing the course on Professional Image of Higher School Lecturer is rather an urgent issue as it makes the learning process creative and exciting, it allows solving a number of pedagogical tasks of the image direction, fulfilling research work by using scientific methods more effectively, as well as visual introducing of a great amount of information, simplifying the data analysis and remembering these data, coping with the information stream, running and structuring it by using all the creative potential; actualising a certain complex of knowledge that needs to be learned when doing the course, providing an intensification of learning based on visual perception, imaginative presentation of knowledge and learning activities, increasing of literacy image and visual culture, as well as combining

successfully educational and analytical activities, which, of course, are effective in implementing the modern objectives of the education system. The stages of work concerning creating the intelligence map on Structure of Forming the Professional Image of the Lecturer are highlighted: the theoretical block (selecting the structural elements of the components of the professional image of the lecturer, acquainting with the concept of radiant thinking and practical recommendations for intelligence mapping, discussing the basic rules for creating intelligence-maps), the practical block (approbation – drawing up the intelligence-map on Structure of Forming the Professional Image of the Lecturer by the masters of the higher school pedagogy, analysis – presenting the intelligence-maps by students, discussing their content and design, reflection –activities self-analysing). It is concluded that using the intelligence-maps allows determining one’s own goals and values, beginning the path of continuous self-analysis throughout life, realising one’s own strengths and weaknesses as a specialist, developing a plan for self-improvement of professional image.

Keywords: intelligence maps; professional image; educational process; masters of higher school pedagogy; interactive means.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] N. V. Huzii, “Pedagogical image and professional culture of a teacher”, *Tvorcha osobystist vchytelia : problemy teorii i praktyky* : zb. nauk. prats. Kyiv : NPU, pp. 28–31, 1997 (in Ukrainian).
- [2] N. M. Drozdenko, and V. M. Drozdenko, “Psychological-pedagogical aspects of forming the image of a modern teacher”, *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu*, Chernihiv, vol. 120. pp. 112–115, 2014. (in Ukrainian).
- [3] S. Romanova, “Modern view on the professional image of the lecturer of HEI”, *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu* : zb. nauk. prats, Sloviansk : DDPU, vol. XLIX, pp. 64–70, 2009 (in Ukrainian).
- [4] Yu. V. Dziadevych, “Pedagogical conditions of forming the professional image in students of artistic specialities”, *dys. kand. ped. nauk*, Khersonskiy derzh. un-t, Kherson, 2012 (in Ukrainian).
- [5] A. V. Korkishko, “Pedagogical conditions of forming the professional image of future masters of pedagogy of higher school”, *dys. kand. ped. nauk*, DVNZ «Donbaskiy derzhavnyi pedahohichniy universytet», Sloviansk, 2018 (in Ukrainian).
- [6] V. O. Kornienko, and S. H. Denysiuk, “Image of a political leader: problems of formation and practical implementation” : monohrafiia. Vinnytsia : UNIVERSUM-Vinnytsia, 2009 (in Ukrainian).
- [7] T. Biuzen, and B. Biuzen, “Superthinking”, 2nd ed., Minsk : OOO «Popurri», 2003 (in Russian).
- [8] I. V. Avdulova, and T. A. Palaguta, “Search. Creativity. Findings : Teaching-methodological portfolio : Innovative technology of intelligence-maps as a means of forming systemic thinking of the studied”, Kursk : OBPOU «KATK», 2017 (in Russian).
- [9] A. V. Naidonova, “Intelligence-maps as a means of effective work with information: handbook for educators and students”, Dnipropetrovsk, 2016, 53 p. [Online]. Available : <https://ru.calameo.com/read/004373434dec4e2bf2b83> (in Ukrainian).
- [10] S. M. Efendiieva, and I. V. Rozhenko, “Intelligence-maps as a means for improving quality of the learning process at HEI”, in *Conf. Modern technologies of educational process management in higher medical educational institutions*, Poltava, 2014, pp. 68-69. (in Ukrainian).
- [11] O. H. Romanovskiy, V. M. Hrynova, and O. O. Rezvan, “Mental maps as an innovation means of organising information in the learning process of higher school”, *Information Technologies and Learning Tools*, vol. 64, no. 2, pp. 185-196, 2018. [Online]. Available : <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/2187> (in Ukrainian).
- [12] T. Buzan, and B. Buzan, *The Mind Map Book: how to use radiant thinking to maximize your Brain’s untapped potential*, London : BBC Books, 1993 (in English).
- [13] T. Ye. Pozdniakova, *Visualisation and structuring of information using mental maps in biology lessons : reference and practice*, Rivne : ROIPPO, 2018 (in Ukrainian).

